

війни та вирішення спірних питань щодо зарахування окремих періодів служби до вислуги років та Інструкції про порядок видачі в Міністерстві оборони України посвідчень учасника бойових дій, нагрудних знаків «Ветеран війни – учасник бойових дій» та листів талонів на право одержання ветеранами війни проїзних квитків з 50-відсотковою знижкою їх вартості» від 10.11.2022 № 369. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1441-22#Text> (дата звернення: 28.06.2025).

12. Постанова Кабінету Міністрів України № 1041 від 10.09.2024 «Деякі питання надання в автоматичному режимі статусу учасника бойових дій у період воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1041-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.06.2025).

13. Бортняк К.В., Макарова Т.П. “Сучасний стан адміністративно-правової системи соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні”. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2024. Том № 35. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/2_2024/22.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 28.06.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-57>

Макарова Т. П.,

*доктор філософії права, адвокат НААУ,
завідувач юридичної клініки*

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Прибіга З. М.,

*здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальності 081 «Право»
кафедри державно-правових та гуманітарних наук*

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
Київ, Україна*

СУД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ГАРАНТ ЄДНОСТІ ПРАВА СОЮЗУ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Суд Європейського Союзу є центральною інституцією, покликаною забезпечувати єдність, узгодженість і ефективність системи права Європейського Союзу, оскільки саме через його практику формується наднаціональний підхід до тлумачення правових норм. Завдяки діяльності цього Суду забезпечується не лише одноманітне

застосування норм у державах-членах, але й зміцнюється взаємодія між національними та наднаціональними судами, що гарантує стабільність правопорядку ЄС.

Нормативно-правовим актом, який регулює діяльність ЄС є Договір про Євросоюз (ДЄС), який містить положення стосовно забезпечення прав людини. Зокрема, у статті 2 зазначено, що Союз засновується на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права і поваги до прав людини, включно з правами осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для усіх держав-членів у суспільстві, де домінують плюралізм, недискримінація, терпимість, справедливість, солідарність і рівність між жінками і чоловіками [1].

Суд ЄС здійснює судовий контроль за дотриманням установчих договорів, а також тлумачення норм права Союзу через інститут попередніх запитів, який дозволяє національним судам звертатися для отримання офіційного тлумачення права ЄС. Цей механізм забезпечує однакове застосування правових норм у всіх державах-членах і формує єдину європейську правову доктрину.

Стосовно повноважень то Суд ЄС приймає рішення щодо справ, які є у його провадженні. Найпоширеніші типи справ стосуються таких аспектів:

- тлумачення джерел (попередні рішення) – національні суди держав-членів повинні забезпечити правильне застосування права ЄС, але суди різних країн можуть тлумачити його по-різному;

- забезпечення дотримання законодавства (процедури порушення) такий тип дій вживається проти уряду держави-члена ЄС, який не поважає законодавство ЄС;

- скасування юридичних актів ЄС (дії про скасування) – якщо держава-член ЄС вважає, що акт ЄС порушує договори або основні права ЄС, уряд держави-члена, може подати позов через Суд ЄС до: Ради ЄС, Європейської Комісії або навіть Європейського Парламенту;

- забезпечення дії ЄС (апеляції щодо бездіяльності) – за певних обставин Парламент, Рада та Комісія повинні приймати певні рішення;

- санкціонування відшкодування шкоди завданої установами ЄС (відшкодування збитків) – будь-який громадянин або підприємство, інтереси якого були порушені внаслідок дії чи бездіяльності інституцій ЄС або його персоналу, може подати позов на них до Суду [2, с. 282].

Ключовими принципами діяльності Суду є: пріоритет права ЄС над національним законодавством; принцип прямої дії, який надає громадянам можливість безпосередньо посилаючись на норми права Союзу; автономність правової системи ЄС, яка забезпечує недопущення втручання ззовні у тлумачення європейського права; верховенство права ЄС є визначальним для досягнення цілей Співтовариства, недотримання якого призведе до неоднакового правового застосування

у державах-членах, незабезпечення балансу між їх правами та обов'язками, як членства Союзу, що у свою чергу обмежить ефективність норм права ЄС [3].

Суд ЄС створив цілісну систему прецедентного права. Він відстоює автономію правопорядку ЄС навіть перед викликами міжнародного права, доводячи, що внутрішня узгодженість і захист основних прав громадян є пріоритетом над зовнішніми зобов'язаннями. Рішення Суду мають обов'язкову силу для всіх держав-членів і створюють однакові правові стандарти в усьому Союзі, що унеможливило фрагментацію правозастосування.

Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначає певні етапи адаптації законодавства: розвиток правової системи в Україні, здатної сприяти досягненню стабільності в суспільстві, гарантувати верховенство права, права людини та забезпечувати функціонування ринкової економіки; приведення законодавства України у відповідність з вимогами Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 року та інших міжнародних договорів, що стосуються співробітництва України та ЄС; розвиток законодавства України за визначеними Концепцією чи Міжвідомчою координаційною радою пріоритетними сферами у напрямі його поступового зближення із законодавством ЄС [4, с. 164].

Важливе місце у процесі наближення правової системи України до стандартів Європейського Союзу посідає Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [5]. У цьому законі закріплено мету адаптації – досягнення відповідності правової системи України, до правової спадщини ЄС. Програма передбачає поступове впровадження європейських підходів до забезпечення єдності судової практики, включно з аналізом рішень Суду ЄС та практикою тлумачення права. З огляду на це, Україна має створити дієвий механізм імплементації правових позицій Суду ЄС у національне судочинство, зокрема через рішення Верховного Суду та конституційного контролю, що відповідає курсу на інтеграцію до європейського правового простору.

Для України, яка перебуває у процесі гармонізації законодавства відповідно до Угоди про асоціацію, практика Суду ЄС є не лише орієнтиром, а й практичним інструментом адаптації правової системи та джерелом права. У процесі подальшої інтеграції Україна може запровадити аналог інституту попереднього запиту, що дозволить українським судам звертатися до практики ЄС для роз'яснення норм Угоди про асоціацію. Також доцільно забезпечити підготовку суддів і юристів у сфері європейського права. Важливо й те, що принципи

єдності права, правової визначеності та пропорційності, закріплені у практиці Суду ЄС, можуть стати підґрунтям для реформування українського судочинства – зокрема, у частині підвищення ролі судових рішень як джерела права.

Суд Європейського Союзу є фундаментальним гарантом єдності права ЄС, адже саме завдяки його діяльності формується узгоджене, стабільне та ефективне правове середовище, що забезпечує рівність усіх суб'єктів правовідносин на території Союзу. Для України досвід функціонування Суду ЄС має не лише теоретичне, а й практичне значення: він демонструє, як побудова незалежної судової влади, заснованої на верховенстві права та автономії судових рішень, може стати основою для європейської інтеграції. Впровадження подібних підходів у національну систему дозволить зміцнити правову державу, забезпечити єдність судової практики та утвердити реальний механізм захисту прав людини на шляху до членства України в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями : Договір Європ. Союзу від 07.02.1992 : станом на 30 берез. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 12.10.2025).

2. Тимчишин Т., Лозинський Ю. Суд Європейського Союзу: порядок формування і повноваження. *Молодий вчений*. 2021. № 4 (92). С. 280–283. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-61> (дата звернення: 12.10.2025).

3. Віннікова О. О. Принцип верховенства права ЄС. *Актуальні дослідження правової та історичної науки* : матеріали міжнар. Конф., м. Харків, 8 груд. 2023 р. Харків, 2023.

4. Гуртова К. М. Теорія і практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС. *Kyiv Law Journal*. 2024. № 4. С. 162–168. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.4.23> (дата звернення: 12.10.2025).

5. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV : станом на 4 листопада 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 12.10.2025).